

RITUALNI KARAKTER SPORTSKOG NASILJA

THE RITUAL CHARACTER OF SPORT VIOLENCE

Dr Zorica Mršević
Institut društvenih nauka Beograd,
zmrsevic@idn.org.rs
064 25 00 481
Kraljice Natalije 45, 11000 Beograd

Predmet rada je analiza mehanizama nastanka, uzroka i društvenog konteksta sportskog nasilja, kao i identifikovanje odgovornih aktera.

Cilj rada je da se kroz analizu pojedinih situacija ritualizovanog sportskog nasilja ukaže na činjenicu da do nasilja u vezi sa sportom dolazi, ne slučajno i ne usled individualnih akata nepredvidljivog izbjeganja agresivnosti, i sigurno ne iz prenaglašene ljubavi prema sportu i klubu za koji se navija. Sportsko nasilje se dešava u sistemu ritualizovnih oblika odnosa i ponašanja vezanog za sport i organizovane navijačke grupe. Cilj rada je da se kroz ukazivanje na postojanje ritualnog karaktera tih situacija nasilja, a imajući u vidu da su rituali poželjni i korisni vid kao društveno prihvaćenog oblika ponašanja, koji zadovoljavaju interes mnogih vidljivih i nevidljivih aktera, ukaže da i to nasilje postaje deo društveno tolerisanog ponašanja.

Osnovne teme: Izlaganje sadrži teme različitih vrsta rituala koji se mogu podeliti u tri grupe: 1) ritualno nasilje u vezi sportskih takmičenja, 2) rituali nasilja unutar navijačke grupe i 3) rituali spoljašnjeg omogućavanja nasilja navijačkim grupama.

Ključne reči:

masovne tuče policije i navijača na tribinama
ritualno sučeljavanje rivaliziranih navijačkih grupa u i izvan stadiona
dogovorene masovne tuče
organizovanje "vrućeg gostoprимства" gostujućim navijačima
ritualno "dokazivanje" na protivničkoj teritoriji izazivanjem incidenata

Subject. The paper analyzes the mechanisms of origin, causes and types of victims of violence in sports, as well as identifying the responsible actors.

Aims. The aim of this paper is to analyze the particular situation ritualized sport of violence point to the fact that victimization happens, not randomly and not due to individual acts of unpredictable outbreaks of aggression, and certainly not the exaggerated love of the sport and the supported club. Victims of violence in sports happen in the system of ritualized forms of relationships and behaviors related to sport and organized fan groups. The aim is therefore, to indicate the existence of a ritual nature of sport violence, because the rituals are kind of socially accepted behaviors that meet the interests of the many visible and invisible actors, and as a desirable and useful, they are not only tolerated, but as such supported.

Main themes: The paper's topics include various types of ritual violence in sports, which can be divided into three groups: 1) ritual violence in relation to sports events, 2) ritual violence within fan groups, and 3) outsited rituals enabling violence of fan groups.

Key words:

mass fights of police and fans in the stadium stands
ritual confrontation of rival fan groups in and outside the stadium
agreed mass fights
organizing "hot hospitality" for visiting fans
ritual of selfboasting at the opponent's territory bz provoking incidents

1. Uvod

Rituali predstavljaju u suštini obrede zajedništva, potvrđivanje pripadnosti manjoj ili većoj socijalnoj zajednici, od nacije do kluba navijača. U tom smislu, ritualizirani huliganizam i vandalizam navijača može da se sagleda i u funkciji omogućavanja izlaska iz liminalne zone mladosti i prijema momaka u svet odraslih, punopravnih članova društva u procesu stvaranja muške zajednice odraslih, specifične za patrijarhalni *communitas*, ali daleko od toga da bi to bilo jedino ili glavno objašnjenje. Mnogo plodniji je funkcionalistički pristup tumačenja rituala po kome se ritual shvata kao homeostatski mehanizam (mehanizam koji održava unutrašnju stabilnost i koherennost društvene zajednice), uprkos spoljnih i unutrašnjih izazova i tenzija. Rituali dakle osim svoje primarne svrhe, takođe sa svoje strane često ima funkciju da podrži tradicionalne oblike društvene hijerarhije i vlasti, štiteći ih tako od mogućih izazova i neželjenih promena¹. Funkcionalistički pristup ritualizacije društvenih konflikata omogućuje održavanje društvene ravnoteže, uz pomoć više strukturnih modela, simbola performativnog, privremenog karaktera koji takođe uključuju i rituale tobožnjih pobune, onih koji su to samo teatarski odgumljene pobune.

I sam sport generalno može da se smatra jednim nizom performativnih rituala današnjeg vremena. Sportsko nasilje kao prateći elemenat nekih sportskih takmičenja, takođe je visoko ritualizovan, prateći elemenat sportskih zbivanja, sa svim antropološkim, sociološkim i homeostatskim osobinama i funkcijama rituala. Saznavanje suštine funkcionisanja rituala sportskog nasilja pomaže otkrivanju njegovih uzroka, i posledično tome, i mogućih strategija suzbijanja. Jasno je da spolja vidljivi rituali navijanja i rituala pratećeg nasilja nemaju za svrhu samo da se podrže sportski uspesi "svojih" po svaku cenu, već da se omogući ostvarivanje raznih finansijskih, političkih, klasnih, pa i kriminalnih i raznih drugih vansportskih interesa iza glavne scene, koji su najčešće nevidljivi sportskoj publici na prvi pogled.

2. Sportsko nasilje

U ovom radu će se koristiti uži pojam sportskog nasilja, kao termina kojim su obuhvaćeni samo oblici masovnog nasilja organizovanih navijača, i to uglavnom fudbalskih klubova. Jedan od povoda za nastanak ovog teksta je nedavna najava oštrog kažnjavanja fudbalskih saveza nekih balkanskih zemalja, uključujući i Srbiji, zbog kontinuiranih incidenta na fudbalskim stadionima kojima se nije stalno na put. Bakljade i razni drugi oblici pirotehnike koji su na našim stadionima u domaćem prvenstvu redovni oblik navijačkih rituala, do te mere "normalizovani" da ih čak i ne smatramo nekim velikim izazovom ili neprihvatljivim ponašanjem, naime, izazivaju zabrinutost čelnika UEFA. Nedavno je potpredsednik Fudbalskog saveza Srbije upozorio da raspolaže informacijama da Srbiji i Hrvatskoj prete drastične kazne od Evropske fudbalske unije koja je odlučila da disciplinuje Balkan zbog čestih ispada navijača². UEFA je odlučila da se obračuna s pirotehnikom i rasizmom, glavnim neprijateljima fudbalske igre i da više neće dopustiti bakljade, divlje ponašanje i spektakularne vatromete, zbog čega obema zemljama (moguće i Crnoj Gori i BiH) preti isključenje na tri do pet godina. Predsednik Platini i čelnici Uefa svesni su da Fudbalski savez Srbije, a i ostali savezi u našem regionu, nemaju moć da se ozbiljnije suprotstave huliganima. Oni zbog toga traže da država ozbiljnije reaguje³. Jedan od problema je i široko rasprostranjeno shvatanje da je pirotehnika zabranjena "samo" na međunarodnim utakmicama a potpuno "dozvoljena i normalna" pojava u domaćem prvenstvu, u kome vlada opšta popustljivost i za te i mnoge druge ritualno ustaljene oblike nasilja za vreme utakmica i oko njih. Da se radi upravo o ritualima u pomenutom značenju, dakle performativima koji su zapravo u našoj sredini na žalost prihvatljivi, govori i odsustvo svake odlučnije intervencije njihovog sankcionisanja i suzbijanja drugim sredstvima.

Za razliku od te kontinuirano postojeće atmosfere prihvatljivosti određenih nasilnih pojava na stadionima i oko njih, nedavni primeri suspenzije državnog prvenstva do koga je došlo u Turskoj i Grčkoj, dokazuju postojanje ozbiljnih namera da se u tim sredinama, stane na put takvom ponašanju. Naime, tursko fudbalsko prvenstvo bilo je prekinuto početkom aprila 2015. na nedelju dana, zbog napada na autobus koji je prevozio fudbalere Fenerbahčea nakon njihovog gostovanja⁴. Pored same zabrane, ohrabruje stav čelnika njihovog Fudbalskog saveza kojim se nedvosmisleno osuđuje takvo ponmašanje napad kao terorizam i označava kao napad na fudbal i sport uopšte. A Vlada Grčke je krajem

¹ Mršević, Z. (2014b) *Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja*. Beograd: Institut društvenih nauka. str 230.

² Ekipa Telegraфа, 2015, ALARM! Srbiji preti tri do pet godina suspenzije iz Evrope!, Telegraf, 13. april.

³ Todorović Dragan, (2015), Uefa razmatra izbacivanje regiona iz međunarodnih takmičenja, Politika, 16.04.

⁴ Agencije, (2015), Zbog napada na igrače Fenera prekinuta turska liga, Al Jazeera, 6. april.

Fenerbahçe se našao na udaru navijača suparničkih klubova, zbog optužbi za nameštanje rezultata s kojima ga povezuju poslednjih nekoliko meseci. Predsednik Fudbalskog saveza Jildirim Demiroren je izjavio da veruje kako se radilo o terorističkom napadu, koje cilja na celokupni turski sport, i zato je odlučeno da se odlože sve prvenstvene i kup utakmice na nedelju dana.

februara 2015. suspendovala fudbalsku Superligu do dalnjeg zbog učestalog nasilja na stadionima⁵. Najviši grčki sportski zvaničnici upozoravali su i ranije da će liga biti suspendovana ukoliko 18 klubova ne uvedu sistem sigurnosnih kamera na stadionima, kao i takozvane "smart kard" ulaznice zbog identifikacije gledalaca. Odluka o suspenziji lige stigla je neposredno posle nereda na meču između "večitih" rivala Olimpijakosa i Panatinaikosa, kao i zbog tuče koja je izbila između klupske zvaničnike tokom sastanka Lige. Grčka liga je inače, već dva puta bila suspendovana ove sezone zbog navijačkih nereda na utakmicama.

„Nasilje u sportu“ odnosno nasilje gomile kao njegov najopasniji vid, najviše se odnosi na nasilje koje se dešava u, i oko fudbala, jer je fudbal sportska igra koji je i istorijski, i u savremenim uslovima primarni izvor masovnog sportskog nasilja, odakle ga organizovani navijači u kritičnim sportskim ili političkim momentima prenose i na druga sportska borilišta.

Fudbal je danas strast miliona, koju dele ljudi svih kontinentata i svih rasa, pa je i to specifično nasilje gomile koje ga prati, takođe globalnog karaktera. Ali i pored znatno osavremenjenih uslova sportskih borilišta na kojima se igraju fudbalski mečevi, kao i detaljno razrađenih pravila ponašanja igrača i svih drugih aktera fudbalske igre, i dalje postoji ta nikada ugašena strastvena želja fudbalskih navijača da se umešaju, bilo tako što će da utrče u teren, bilo na onaj deo tribina namenjen protivničkim navijačima, i izazovu masovnu tuču. Poslednji zabeležen slučaj na nekoj međunarodnoj utakmici desio se u polufinalu afričkog Kupa nacija kada je pri rezultatu od 0: 3 za gostujuću Ganu, utakmica prekinuta jer su ogočeni zbog poraza i eliminacije, domaći navijači upali u teren, zbog čega je utakmica bila prekinuta 35 minuta a red uspostavljen tek energičnom akcijom brojnih policijskih snaga⁶. I dok je uspostavljanje sigurnosnih kordona oko stadiona, zajedno s podizanjem ograda, trebalo da posluži smanjenju nasilja unutar stadiona, nasilje se nije uspelo potpuno eliminisati⁷. Nasilje se u stvari sve više premešta na ulice i centre gradova i više uopšte nije povezano sa utakmicama. Tuče se dogovaraju između organizovanih grupa, uz upotrebu interneta ili mobilnih telefoni, i odigravaju se na mestima daleko od stadiona⁸.

U razdoblju od početka 20. veka do 60-tih godina, nasilni incidenti nastajali su zbog percepcije suđenja igre ili opštег sportskog rivalstva. Oni su se uglavnom izražavali šovinizmom, besom ili spontanim izgredništvom, kao obeležjima kulture tipične fudbalske publike, mahom pripadnika radničke klase⁹.

Ali još tada je započela tendencija da preko ispoljavanja privrženosti svom klubu ili nezavisno od toga, navijači sve više demonstriraju osećanja nacionalne pripadnosti¹⁰. Oblici nasilja koji su počeli da se dešavaju na fudbalskim stadionima i oko njih bili su očigledno sve manje spontani. Oni nisu nužno bili uzrokovani bilo čime u samoj igri, rezultatom utakmice ili incidentima na terenu (odlukom sudije, prekršajem, ponašanjem igrača na klupi ili u igri), pa čak niti izazvani od strane protivnika. Ponekad je nasilje bilo ekstremno i uključivalo je velik broj ljudi, ali ono više nije bilo povremeno ili impulsivno, povezano s rezultatom ili određenim elementima prema obrascu frustracije i agresije, nego je postalo organizovano, kolektivno, i često unapred isplanirano¹¹. Huliganstvo se počelo definisati kao nasilje koje je izvršeno svesno, na organizovan, strukturiran i osmišljen način, zapravo vrlo slično organizovanom kriminalu¹² sa kojima postoje i druge veze, pre svega personalnog karaktera. Postaje i spolja vidljivo da funkcija rituala navijanja i rituala pratećeg nasilja nije samo da se podrže sportski uspesi "svojih" po svaku cenu, niti da je pripadnost organizovanim navijačkim grupama deo burnog odrastanja i sazrevanja mladića, već i da se omogući ostvarivanje raznih finansijskih, političkih, klasnih, pa i kriminalnih i raznih drugih vantsportskih interesa iza glavne scene, koji su često nevidljivi na prvi pogled¹³.

Neki autori smatraju da je koren sporta u nasilju, u drevnim ritualima ili ratovima kao prekretnicama u životu društva¹⁴. Moderan sport je uvek bio osnovni domen kulture za stvaranje i reprodukciju dominantnih, heteroseksualnih muških identiteta¹⁵. Pomovisana sportska muškost se ogleda spremnošću da se "stavi glava tamo gde

⁵ B92, TANJUG 2015, Cipras suspendovao fudbal u Grčkoj, B92, 25. februar.

⁶ Bećagović, M., (2015. 5. februar), Haosna afričkom kupu: Naviačio Gane umalo linčovani a njihova selekcija u finalu

⁷ Bodin, D, Robène, L., Héas S., (2007), *Sport i nasilje u Evropi*, KNJIGA TRGOVINA d.o.o. Zagreb. str. 30

⁸ CoE, (2005) Prevention of violence in sport, str. 8

⁹ Bodin, op. cit. str. 20

¹⁰ Čolović, I. (2000) *Politika nasilja na stadionima, Fudbal, huligani i rat*, Beograd: Biblioteka XX vek.

¹¹ Bodin, op. cit. str. 25.

¹² Bodin, op. cit. str. 26.

¹³ B92, (2009, 22 maj), Emisija "Insajder", To NISU navijaci, To NISU huligani, TO SU KRIMINALCI.

¹⁴ Bodin, op. cit. str. 11.

¹⁵ Đulijanoti, R. (2008) *Sport, kritička sociologija*. Beograd: Clio. str 128

mnogi ne bi ni nogu". Nedavno postizanje odlučujućeg gola u poslednjim minutima meča od strane povređenog igrača u tom vrednosnom sistemu se smatra činom i primerom za uzor, vrhunskog sportskog herojstva¹⁶.

Ove karakteristike perioda adolescencije su posebno značajne, jer se maloletnici upravo i udružuju u maloletničke grupe i bande da bi kroz zajedničko delinkventno ponašanje zadovoljili potrebu pripadanja grupi, koja je u ovom razvojnem periodu posebno izražena¹⁷. Oni teže da se emancipuju od roditeljskog ograničavanja i ništa nije neprijatnije adolescentu nego prebacivanje i ruganje da je nesamostalan, da je potpuno pod kontrolom roditelja posebno majke. Zbog svojih psiholoških karakteristika i činjenice da se nalaze na raskrsnici između detinjstva i odraslog doba, mladići su posebno podložni uticajima okoline koja ih može odvesti, s jedne strane ka komformističkom ponašanju, a sa druge, ka kriminalnom ponašanju. Kojim će putem maloletnik krenuti zavisi od mnogo faktora među kojima se, po mišljenju autora, ličnost samog maloletnika i uticaj šireg i užeg okruženja izdvajaju kao najvažniji¹⁸.

Navijanje pozitivno vrednuje i podržava takve sportske manire, dodajući sa svoje strane svoj doprinos egzaltiranoj muškosti. Navijanje zato predstavlja tipičan obred zajedništva, pripadnosti navijačima jednog određenog kluba, određene grupe iz određenog kraja, ali i pripadnicima određene generacije, klase i nacije. Sadržina ritualnog performansa nasilja navijačkih grupa obuhvata bodrenje svoje ekipe, zahteve da se pobedi, postigne gol, da „svi krenu u napad“, isterivanje loše sportske sreće, ili vredanje protivničke ekipe¹⁹, njihovih navijača i funkcionera, sudija, zahtev da se „pokida“, „rasturi“, „pregazi“ protivnička ekipa, ali i vredanje i isterivanje uprave kluba za koji se navija, vredanje sopstvene ekipe ako izgubi meč ili se po mišljenju navijača, ne trudi dovoljno. Potenciran je osećaj pripadnosti grupi, jer to donosi i anonimnost kao neograničenu moć i oslobođanje od lične odgovornosti²⁰. Takođe, fenomen sugestibilnosti je izraženiji u stanju gubitka ličnog identiteta, pa tako čovek postaje prijemčiviji za svaku vrstu ideje i dela koja potekne od strane grupe.

3. Situacija u Srbiji

Uprkos opadajućem kvalitetu sportskih takmičenja u Srbiji, slučajevi nasilja i to onih sa smrtnim ishodima kao najtežim posledicama, ne prestaju da se dešavaju i uzinemiravaju javnost kao tragični ishodi povišenih sportskih strasti u pregrajanim sportskim atmosferama. Njihov nastavak i razbuktanje rušilaštva kao da je usmereno protiv samih temeljnih vrednosti građanskog društva²¹, zbog čega je i dalje stalno aktuelan stav da sport proizvodi ozbiljnu „dozu“ nebezbednosti²² koja dovodi do povišenog rizika od viktimizacije. Uz njega je takođe prisutan i stav da treba diferencirati sport uopšte od navijača huligana, jer je huliganizam izvor nebezbednosti²³ a ne sport sam po sebi. Na to se nadovezuje kao korak dalje, i sledeći stav da zapravo ni huliganizam nije toliko izvor nebezbednosti, već su to pre svega kriminalci koji kao vođe navijača²⁴ predvode nasilne obračune među navijačkim grupama, pretvarajući navijačke grupe u filijale svojih kriminalnih aktivnosti²⁵.

Analiza pojedinih tipičnih situacija sportskog nasilja ukazuje na činjenicu da do žrtava tog vida nasilja ne dolazi slučajno i ne usled individualnih akata nepredvidljivog izbijanja agresivnosti, i sigurno ne iz prenaglašene ljubavi prema sportu i klubu za koji se navija. Žrtve sportskog nasilja se dešavaju u sistemu ritualizovnih oblika odnosa i

¹⁶ Krvave Banetove kopačke iz polufinala Liga kupa protiv Liverpula "oduševile" su čak i Žozea Murinja. "Imao gadnu posekotinu i sa takvom nogom nam je doneo pobedu". Banetovu kopačku treba poslati pravo u akademiju, kako bi deca mogla da vide kako se bori za klub - rekao je Murinjo. Internacionalni, (2015, 29. januar) Krvava kopačka Baneta Ivanovića ide na Čelsijevu akademiju! Supersport.rs

¹⁷ Mirić, F. (2011) Deca: učinioци nasilja, žrtve, posmatrači Komponente afekata u strukturi ličnosti maloletnika sa delinkventnim ponašanjem, *Temida*, septembar, str. 79-91. str 85.

¹⁸ Bodin, op. cit. str 89.

¹⁹ Provokativan, uvredljiv navijački stil neguje se kao redovni izraz navijačkih strasti, navodimo samo nedavni primer događaja u Istanbulu: "U hali smo bili izloženi skandariranju „Srbe u bunar“, kao i provokacijama sa zastavama Kosova" (Agencije, 2014).

²⁰ Vučićević-Miladinović, (2010, 10. decembar) Psihologija navijača Bejzbolka umesto zastave, Preko ramena - online časopis

²¹ Čolović, op. cit.

²² Savković, M., Đorđević, S. (2010) *Na putu prevencije nasilja na sportskim priredbama: predlog regionalnog okvira saradnje*. Beograd: Beogadski centar za bezbednosnu politiku. str. 7.

²³ Savković, Đorđević, op. cit. str 11.

²⁴ Simonović, B. Otašević, B. Đurđević, Z., (2014) Kriminalne kariere vodij nogometnih navijačkih skupina u Srbiji. *Revija za kriminalistiku in kriminologiju*, 2, 108-120. str. 109.

²⁵ B92, (2009, 22 maj), Emisija "Insajder", To NISU navijaci, To NISU huligani, TO SU KRIMINALCI.

ponašanja vezanog za sport i organizovane navijačke grupe²⁶. Postojanje ritualnog karaktera tih situacija u kojima tipično dolazi do viktimiziranja, doprinose formiranju stava da je odgovornih mnogo više od samih nasilnika, kao „neposrednih izvršioca“. Naime, rituali su vid društveno prihvaćenog oblika ponašanja, koji zadovoljavaju interes mnogih vidljivih i nevidljivih aktera, pa su kao poželjni i korisni, ne samo tolerisani, već kao takvi i podržani.

Neki mediji, posebno film, sport i televizija, doprinose da se taj nasilan obrazac ritualnog ponašanja upoznaje i usvaja pre bilo kakvog ozbiljnijeg životnog iskustva. Mediji svojom ritualnom fascinacijom nasiljem takođe ne malo doprinose stvaranju te iste fascinacije nasiljem kod sportske poublike, kao publike koja ne samo da nesvesno očekuje, već i svesno priželjkuje da se desi neko nasilje.

Da postoje ritualizovani oblici navijačkog ponašanja može se najlakše uočiti u stadionskim koreografijama navijačkih grupa koje se odnose na način navijanja na tribinama, ali i na unutarnjim dinamikama navijačkih grupa, ponašanje navijača pre i posle mečeva, njihov izgled, pesme, preteću teritorijalnost i sl. Rituali sportskog nasilja se mogu podeliti u tri grupe: 1) ritualno nasilje u vezi sportskih takmičenja, 2) rituali nasilja unutar navijačke grupe i 3) rituali spoljašnjeg omogućavanja nasilja navijačkim grupama.

4. Ritualno nasilje u vezi sportskih takmičenja²⁷

Rituali ovog tipa su ujedno najvidljiviji, najčešće dovode do višestrukog, masovnog viktimiziranja i vandaliziranja javne i privatne imovine. Ujedno su i najpodložniji mogućem sankcionisanju i identifikaciji neposrednih izvršioca. Moguće je identifikovati sedam osnovnih tipova rituala ove vrste: rituali nasilničkog navijanja, ritualno podržavanje nasilničkog ponašanja sopstvenog tima, ritualno vređanje i provociranje protivnika, ritualne masovne tuče policije i navijača na tribinama, ritualno sučeljavanje rivaliziranih navijačkih grupa, dogovorene masovne tuče, organizovanje “vrućeg gostoprимства”, ritualno “dokazivanje” na protivničkoj teritoriji izazivanjem incidenata i ritualno samoekspozicije, egzibicionizam.

5. Rituali unutar navijačke grupe

I sama navijačka grupa, kao organizacija, poznae svoje rituale koji sadrže nasilne elemente i iz kojih zapravo i proizilazi nasilni karakter kako same navijačke grupe, tako i njihovog ponašanja na sportskim događajima. Navijačke grupe se karakterišu unutrašnjom solidarnošću, skoro vojničkom disciplinom i hijerarhijskim uređenjem, uz naravno, spremnost na nasilje njihovih pripadnika. Kolektivna solidarnost izražena je na 3 načina: vizuelno, akustički i putem nasilja. Važno obeležje navijačkih grupa je i egzaltirana muškost. Rituali ovog tipa manje su vidljivi i samim tim manje poznati javnosti, o čemu pripadnici tih grupa retko govore čak i kada su žrtve tih rituala. Kao najupečatljiviji rituali sa nasilnim elementima unutar funkcionalisanja navijačke grupe mogu se identifikovati ritualno funkcionalisanje navijačke grupe, posebno ako je ona regrutni poligon za kriminalne organizacije kojima rukovode vođe navijačkih grupa, ritualno funkcionalisanje vođe navijačke grupe, ritual inicijacije novih članova navijačke grupe i ritualna teritorijalnost navijačke grupe.

6. Rituali spoljašnjeg omogućavanja nasilja navijačkim grupama

Ovaj tip rituala je najnevidljiviji, i ne retko se jednostavno negira i njihovo samo postojanje. Zapravo se njihovo postojanje teško dokazuje a uočava se uglavnom bilo kroz izjave pojedinih političara ili na osnovu pojedinih medijskih serijala od kojih su najpoznatiji Dosije navijača i Insajder. Tako je npr. u jednom intervjuju datom 2011. godine tadašnji predsednik Tadić istakao da su navijački huligani oslobođeni odgovornosti za šverc narkotika, nasilje, prebijanje ljudi na ulicama²⁸. A kada se razotkrije njihov život, kada se na savetu za nacionalnu bezbednost napravila analizu šta oni u stvari rade, vidi se da je reč o gotovo paravojnim formacijama koje pojačavaju svoj uticaj kroz društvene strukture, kroz razne poslovne ljudе, kroz medije, kroz novinare koji ne razumeju o čemu se ovde radi... ne da ima političkih partija koje održavaju tesne veze sa tim kriminalnim i paravojnim formacijama, nego ne postoji stranka koja to ne radi. Rituali ovog tipa mogu se podeliti u četiri osnovne grupe: ritualna podrška klubova navijačkim grupama, ritualna podrška medija „svojima“, ritualno političko instrumentalizovanje navijačkih grupa i ritualno ujedinjavanje rivalskih navijačkih grupa.

²⁶ Mršević, Z. (2014a) Rituali sportskog nasilja. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2, str 9-33. str 10.

²⁷ Mršević, Z. (2014b) *Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja*. Beograd: Institut društvenih nauka. str. 216.

²⁸ Status, (2011), Razgovor književnika i predsednika Srbije, Basara i Tadić oči u oči, *Status*, 02. juni.

7. Zaključak

Rituali sportskog nasilja se radaju, razvijaju i dodatno ritualizacijom nadograđuju i privileguju u određenom društvenom okviru potreba, karakteristika i interesa aktera, mogućnosti, energija, zahteva, kulture, politike, generacijske i socijalne situacije. Takav pristup sportskom nasilju kao vidu društvenih rituala današnjeg doba, ukazuje na neminovni zaključak da se protiv te pojave ne može boriti samo i isključivo sankcijama protiv učesnika u nekim od tih rituala, tj. onima koji se definišu kao „neposredni izvođači radova“, i eventualnim daljim pooštravanjem kaznene politike. Jer ono što se dešava na tribinama možda i jeste, kao što se neki analitičari slikovito izražavaju, prava slika društva u njegovom najgorem izdanju²⁹. Ipak, treba imati u vidu da je svim ritualima potreban kontinuirani dotok energije da podrži njegovu stalnu potrebu za napredovanjem ili makar održavanjem postignutog kvalitativnog i kvantitativnog nivoa vidljivosti i društvene prihvaćenosti. Kada i ako to izostane, počeće proces deritualizacije sportskog nasilja kao jedan dugotrajan proces čiju neminovnost možda najavljuju moguće isključenje iz svih evropskih i svetskih fudbalskih takmičenja.

8. Literatura

- Agencije, (2015), Zbog napada na igrače Fenera prekinuta turska liga, Al Jazeera, 6. april.
<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zbog-napada-na-igrace-fenera-prekinuta-turska-liga> Pristupljeno 10. aprila 2015.
- Bećagović, M., (2015. 5. februar), Haosna afričkom kupu: Naviačio Gane umalo linčovani a njihova selekcija u finalu
<http://sport.blic.rs/Fudbal/Svetski-fudbal/267222/Haos-na-Africkom-kupu-Navijaci-Gane-umalo-lincovani-a-njihova-selekcija-u-finalu> Pristupljeno 16 marta 2015.
- B92, (2009, 22 maj), Emisija “Insajder”, To NISU navijaci, To NISU huligani, TO SU KRIMINALCI.
https://www.youtube.com/watch?v=8vKJASLC_z4 Pristupljeno 19. januara 2015
- Bodin, D, Robène, L., Héas S., (2007), *Sport i nasilje u Europi*, KNJIGA TRGOVINA d.o.o. Zagreb.
- CoE, (2005) Prevention of violence in sport, dostupno na: http://www.coe.int/t/dg4/sport/resources/texts/TR-RV_2005_08_EN_Rapport_Lisbonne_FINAL_rev.pdf Pristupljeno 16. marta 2015.
- Čolović, I. (2000) *Politika nasilja na stadionima, Fudbal, huligani i rat*, Beograd: Biblioteka XX vek.
<http://www.e-novine.com/srbija/srbija-tema/30514-Fudbal-huligani-rat.html> Pristupljeno 17. marta 2015.
- Đulijanoti, R. (2008) *Sport, kritička sociologija*. Beograd: Clio.
- Ekipa Telegrafa, (2015), ALARM! Srbiji preti tri do pet godina suspenzije iz Evrope!, Telegraf, 13. april
<http://www.telegraf.rs/sport/1521031-alarm-srbiji-preti-tri-do-pet-godina-suspenzije-iz-evrope>
- B92, TANJUG (2015), Cipras suspendovao fudbal u Grčkoj, B92, 25. februar
http://www.b92.net/sport/fudbal/vesti.php?yyyy=2015&mm=02&dd=25&nav_id=962028
- Internacionalni, (2015, 29. januar) Krvava kopačka Baneta Ivanovića ide na Čelsijevu akademiju! Supersport.rs
<http://www.supersport.rs/fudbal/internacionalni/21662/krvava-kopacka-baneta-ivanovica-ide-na-celsijevu-akademiju-foto.html> Pristupljeno 20 januara 2015.
- Mirić, F. (2011) Deca: učinoci nasilja, žrtve, posmatrači Komponente afekata u strukturi ličnosti maloletnika sa delinkventnim ponašanjem, *Temida*, septembar, str. 79-91.
- Mršević, Z. (2014a) Rituali sportskog nasilja. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2, str 9-33
- Mršević, Z. (2014b) *Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja*. Beograd: Institut društvenih nauka.
- Savković, M., Đorđević, S, (2010) *Na putu prevencije nasilja na sportskim priredbama: predlog regionalnog okvira saradnje*. Beograd: Beogadski centar za bezbednosnu politiku.

²⁹ Stojanović G., (2014), Domaće prilike, mentalitet nije genetska stvar, *Blic*, 24 avgust, str. 38.

Simonović, B. Otašević, B. Đurđević, Z., (2014) Kriminalne kariere vodij nogometnih navijaških skupin v Srbiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 2, 108-120.
<http://www.policija.si/index.php/publikacije/74393-rkk-2014-2> Pristupljeno 17. marta 2015.

Status, (2011), Razgovor književnika i predsednika Srbije, Basara i Tadić oči u oči, *Status*, 02. juni.

Stojanović G., (2014), Domaće prilike, mentalitet nije genetska stvar, *Blic*, 24 avgust, str. 38.

Todorović Dragan, (2015), Uefa razmatra izbacivanje regiona iz međunarodnih takmičenja, Politika, 16.04.
<http://www.politika.rs/rubrike/Sport/fudbal/Uefa-razmatra-izbacivanje-regiona-iz-medjunarodnih-takmicenja.sr.html>
Pristupljeno 16 aprila 2015.

Vučićević-Miladinović, (2010, 10. decembar) Psihologija navijača Bejzbolka umesto zastave, Preko ramena - online časopis. <http://www.prekoramena.com/t.item.24/psihologija-navijaca.html> Pristupljeno 1. marta 2015.